

OSBORNE BARTLEY:

Synpunkter på avtalsrörelsen

Professor Osborne Bartley är ordförande i SACO, och han framlägger i denna artikel SACO:s synpunkter på den kommande avtalsrörelsen. Han påminner om hur organisationens medlemmar blev misshandlade av politikerna i 1971 års avtalsrörelse. Nu, menar han, är det politiska klimatet mildare. SACO kommer inte att få kompensation för förlusterna under de gångna åren. Det vore inte realistiskt att begära. De yrkanden, som framlagts, avser att tillförsäkra medlemmarna oförändrad köpkraft och viss andel av en standardstegring 1974. SACO begär ett ettårigt avtal. Innan politikerna genomför den skattereform, som måste komma att bli sänka marginalskatterna, kan en organisation enligt författarens mening inte överblicka verkningarna av ett längre avtal.

De fackliga organisationernas roll har undan för undan i viss mån förändrats. Tidigare var förhandlingsverksamheten den helt dominerande. Den samhällsbevakande funktionen får nu allt större betydelse. I det sistnämnda hänseendet kommer de fackliga organisationerna därför att utgöra ett komplement till de politiska partierna. De förstnämnda är intresseorganisationer, som bl a har att söka förbättra medlemmarnas ekonomiska och sociala förhållanden.

Av tradition har bruttolöneförhandlandet betraktats som en rent facklig angelägenhet. Skatte-, pris- och socialpolitiken inverkar högggradigt på individernas köpkraft, och dessa exempel räcker för att ge en antydning om i vilken grad de politiska besluten formar löntagarnas villkor.

Vad gäller bruttolönens storlek har politikerna ett avgörande inflytande även på denna köpkraftsfaktor. Politikerna är arbetsgivare på den statliga och kommunala sektorn och därför ytterst vår förhandlingspart på dessa områden. Det händer emellertid att politikerna utnyttjar sitt inflytande även i andra avseenden. Så skedde senast i förra avtalsrörelsen, då politikerna i december 1970 åstadkom en omfattande låglönesatsning. Den behöver i och för sig inte diskuteras här, men beslutet om åtgärden kom först då yrkandena redan presenterats, vilket av förklarliga skäl medförde stora problem för de förhandlande parterna, säkerligen även för arbetsgivarnas egna förhandlare.

Det har i debatten tidigare i år antytts att jag till skillnad från Lennart Bodström

och Gunnar Nilsson skulle acceptera en politikerinblandning i själva avtalsrörelsen. Så är emellertid ingalunda fallet. Alla fackliga organisationer torde vara överens om att politikerna inte skall ägna sig åt den tekniska förhandlingsverksamheten. Den skall skötas av experter på området.

Vad jag avsett är följande. Med hänsyn till politikernas avgörande inflytande på samtliga faktorer av betydelse för köpkraften bör de in i avtalsrörelsen på så sätt, att de med arbetsmarknadens parter redan före avtalsrörelsens start och innan yrkandena inlämnas diskuterar de grundläggande förutsättningarna från bland annat samhällsekonomisk synpunkt. Mitt önskemål är således, att politikerna skall ta ställning före avtalsrörelsen i stället för att som hittills ofta varit fallet komma i efterhand. Då stör man ritningarna genom att förändra förutsättningarna för organisationernas yrkanden.

Önskemålet om ett samspel mellan fackliga organisationer och politiker före avtalsrörelsens start har i höst i viss mån tillgodosetts genom de överläggningar som fördes om skatteomläggningen från och med den 1 januari 1974. Det vore önskvärt, att diskussioner också kom till stånd om priser och sociala förmåner. De fackliga organisationernas rollförändring med allt intensivare bevakning av frågor av rent politisk karaktär gör det mera angeläget än tidigare att ha ofta förekommande kontakter med företrädare för de politiska partierna.

1971 års avtalsrörelse

SACO och SACO:s medlemmar har haft anledning till stort missnöje med de två senaste avtalsrörelserna på den offentliga sektorn. Behandlingen under 1971 års avtalsrörelse var exempellös. Såväl 1970 års valrörelse som 1971 års avtalsrörelse dominerades av krav på ökad jämlikhet. SACO framhöll att man stödde kravet på utjämning av löneskillnaderna men ansåg att denna borde ske inom ramen för tillväxten. SACO ansåg således, att inkomstutjämningen skulle ske i sådan takt, att inga grupper skulle få försämrad köpkraft. Vi vet alla hur det gick. SACO gjorde allt som stod i organisationens makt för att försöka hindra denna utveckling. Något stöd från politikerna — med några undantag — kunde inte förmärkas. Efter en storkonflikt, i vilken SACO satsade betydande delar av sina konfliktfonder, slog statsmakterna till med en fullmaktslag. Våra medlemmar tvingades tillbaka till sina arbeten av politikerna/arbetsgivarna. Det agerande som våra motparter presterade har lett till att köpkraftförsämringarna för våra medlemmar är högst påtagliga. Som en följd av de två senaste avtalsrörelserna uppgår försämringarna till 10 à 20 procent för våra medlemmar. Sämst har det gått för dem som är anställda i statens tjänst, medan de med arbeten på enskilda sektorn klarat sig minst dåligt.

Hur kommer det att gå i den kommande avtalsrörelsen? Det finns anledning förmoda att situationen nu är något annorlunda. Det politiska klimatet är utan tvivel

mildare för SACO. Årets valrörelse har helt dominerats av arbetsmarknads- och skattefrågor. Svåra sysselsättningsproblem för allt större skaror av akademiker gör att SACO-kollektivet inte utgör någon lämplig måltavla i detta hänseende. Vad gäller skattefrågorna har SACO med stor tillfredsställelse kunnat registrera att allt fler nu ansluter sig till vårt inkomstopolitiska synsätt, som innebär att det är köpkraften, dvs lönen efter skatt i fast penningvärde, som har verklig betydelse för löntagarna.

Denna i och för sig helt självklara sanning betraktades så sent som 1971 som nära nog samhällsfientlig. Då var det angeläget att betona de skenbara standardskillnader som bruttolönerna angav. Den fortskridande inflationen med lönehöjningar och automatisk skatteskärpning i kombination med bortfall av sociala förmåner har emellertid medfört att man även i de andra organisationerna accepterat det berättigade i vårt reallöneresomang. Att regeringen dessutom har samma uppfattning har man visat med förslaget till slopande av folkpensionsavgiften. Regeringen förutsätter att löntagarorganisationerna i sina yrkanden tar hänsyn till den skattelättnad, som förslaget innebär.

Som framgår av ovanstående borde förutsättningarna för SACO:s vidkommande vara bättre än i de två närmast föregående avtalsrörelserna. Det politiska klimatet är annorlunda. Det återstår emellertid att se hur politikerna skall agera i den kommande avtalsrörelsen. Skall man än en gång

finna det förenligt med sina intressen att försämra köpkraften för SACO-kollektivet och för individer i motsvarande inkomstlägen i andra organisationer? SACO gör det definitivt inte.

SACO:s yrkanden

Vi har i årets avtalsrörelse yrkat på ett generellt procentuellt tillägg om minst $7\frac{1}{2}$ procent för att täcka prisökningarna. Därtill kommer några mindre, ännu icke preciserade krav på lönegradsuppflytningar och vissa andra förmåner. På den statliga sidan har vi lagt detta yrkande tillsammans med Statstjänstemännens riksförbund (SR) och på det kommunala området tillsammans med TCO-K.

Det säger sig självt att SACO med dessa krav inte yrkar på kompensation för vad som förlorats under den gångna avtalsperioden. Oförändrad köpkraft för SACO:s medlemmar i förhållande till 1970 skulle med hänsyn till priser och marginalskatter betyda yrkanden i storleksordningen 50 procent eller däröver. Att gå ut med sådana yrkanden skulle inte motsvara särskilt högt ställda krav på realism.

SACO kommer att till sista öret beakta den skatteomläggning som genomförs per 1.1.1974. Våra yrkanden är ett led i målsättningen att tillförsäkra medlemmarna oförändrad köpkraft och därutöver vis andel av 1974 års standardstegring. Vi kommer inte att begära lika stor del av utrymmet, som kommer övriga löntagare till del, men vi anser det i hög grad rimligt att våra medlemmar nu kommer i åt-

njutande av viss del av den standardökning, som vi alla gemensamt bidrar till. Vår inkomstpolitiska målsättning, som bl a innebär att vi är positiva till en löneutjämnning inom tillväxtens ram, står således fast. Det medför att SACO lämnar utrymme för speciella låglönesattningar.

Det generella procentuella tillägget skall enligt SACO vara stort nog för att täcka prisökningarna. Glädjande nog delas denna uppfattning av nästan samtliga tjänstemannaorganisationer. Som ovan nämnts har TCO-K och SR samma synsätt. Även de privatanställda tjänstemännen har via SIF—SALF—CF genom sitt femårsavtal med SAF 1970 redan träffat ett i stort sett motsvarande avtal för 1974. TCO-S delar inte vår principiella uppfattning i detta hänseende, men åtskilliga medlemmar i denna organisation har genom ledningen för t ex Sveriges lärarförbund och militärförbunden givit uttryck åt uppfattningar som i huvudsak överensstämmer med SACO:s. Konstruktionen av de krav, som TCO-S och Statsanställdas förbund (SF) inom LO gått ut med, visar att den förra organisationen valt att stå helt isolerad bland tjänstemännen. Det betyder att på den statliga sektorn SACO och SR ensamma får föra talan för stora tjänstemannagrupper.

Avtalsperioden

SACO har krävt en ettårig avtalsperiod. Den skatteomläggning som skall genomföras den 1 januari 1974 är ett provisorium. Eftersom vi bara känner premisserna för 1974 torde även statsmakterna

sikta på ett ettårsavtal. Speciellt på den offentliga sektorn med nära nog obefintlig löneglidning medför en kort avtalsperiod fördelar. Så länge man saknar besked om pris- och skatteutveckling är det mycket som talar för korta avtalsperioder. Vi har under många år hävdad behovet av en genomgripande skattereform, som gör det möjligt för löntagarorganisationerna att planera på längre sikt. En omläggning av skattesystemet med bl a sänkning av marginalskatterna är enligt vår mening en nödvändighet.

Som ovan sagts har SACO på den offentliga sektorn missgynnats påtagligt i de två senaste avtalsrörelserna. Den politik, som då bedrevs och som medfört en påtagligt bristande balans mellan köpkraftsutvecklingen på olika arbetsmarknadssektorer, kan i längden inte tjäna något vetligt syfte. För särskilt yngre akademiker är arbetsmarknadssituationen i dag utomordentligt bekymmersam, vilket emellertid inte hindrar att det finns åtskilliga möjligheter för kvalificerade offentligt anställda att övergå till annat verksamhetsområde med bättre köpkraftsutveckling. Att en politik av detta slag överhuvudtaget kunnat bedrivas utan att vådorna klart demonstrerats, beror inte på att dessa saknats utan i stället på det förhållandet, att man inte har effektiva mätmetoder för bedömning av produktivitet i offentlig verksamhet. Fortsatta försämringar av standarden för medlemmar på den offentliga sektorn kommer säkerligen att innebära, att de som saknar möjlighet att byta arbetsgivare blir mindre motiverade att ut-

föra det kvalificerade arbete som vårt samhälle är i behov av.

De kontakter som jag sedan 1971 års avtalsrörelse haft med bl a politiker och representanter för övriga löntagarorganisationer har tydligt visat, att ingen önskar en upprepning av 1971 års händelser. SACO har med sina yrkanden inför 1974 års avtalsrörelse i handling visat, att vi

eftersträvar en annan utveckling. Det utvidgade samarbete som demonstreras på löntagarsidan talar samma språk. Politikerna får i avtalsrörelsen tillfälle att visa sitt ansvar. SACO-kollektivet, liksom säkerligen också ännu fler medlemmar med köpkraftsförsämringar i övriga löntagarorganisationer, avvaktar med intresse politikernas ställningstaganden.